

Joh. Lass.

Kudas

ja missuguste abinõudega

joomise vastu võidelda.

Üleriiklisel karskuse-pühal 12. mail 1915 a.
peetava kõne projekt.

Tallinnas, 1915.
Joh. Lass'i kirjastus nr. 7.

W. Ehrenpreis'i trakk, Tallinnas.

EC 14878 ^{VI}

Joh. Laas.

Kudas

ja misſuguste abinõudega

joomise vastu wõidelda.

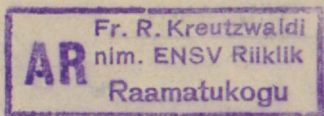

Üleriiklifel tarstkuse-pühäl 12. mail 1915 a.
peetawa kõne projekt.

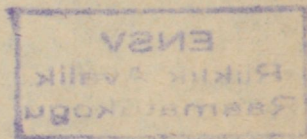
Tallinnas, 1915.
Joh. Laas'i kirjastus nr. 7.

W. Ehrenpreis'i trükk, Tallinnas.

97 618

Дозволено военною цензурою.

Alkoholismuse vastu võitlemise küsimuse peale võib kahest seisupaigast vaadata. Et joomine nüüsguue seltskondline nähtus on, mille vastu võitlema peab, seda ei tohi keegi jalgama hakata, isegi need mitte, kes oma ainelist head käekäitu rahva karstenemise puhul kaotada võivad. Nii siis — iga ringkonnas, klassiliste ja seisuksliste wahede peale vaatamata, on arvamine maad võtnud, et alkoholismuse vastu võitlemine tarviline on. Aga selle tarvilisuse peale vaadatakse kahte viisi. Ühedele näib karstuse-töö ainult soovitav olema, ainult kasulik ja tarviline, kuid mitte just esimese järgu tähtsusega. Nüüsguue waate poolehoidjad vaatavad joomise vastu võitlemise peale umbes nüüsamasuguse pilguga, nagu loomakaitse seltside tegemise pealegi: nüüaste tegemus on ju ka tarvilise tähtsusega. Ja nende mõlemate halbade nähtuste — joomise, kui ka loomadega toorelt ümberkäimise — vastu peab ju ometigi midagi ettevõtma: viibimine 20. aastajajas — kristlik-kultuuralises riigis pealegi veel, — ja muud sarnased põhjused sunnivad vähemalt näitamagi, et nüüsguuste küsimuste vastu huvitust tuntakse. Kuid nüüsguue huvitus ja hool ei ulata tihti kaugemale, kui kõige pealiskaudsemate joomise vastu võitlemise abinõude tarvitusele võtmiseni ning sedagi harukordadel; suu-remalt jaolt lepatakse sõnadega, ainult sõnadega.

Nii waatab üks liit — wõib julgeste kinnitada, et laugelt suurem osa — karstuse liitumise poolehoidjaid alkoholismuse wastu wõitlemise küsimuse peale.

Teise liigi waated ja arwamised on aga hoopis teistsugused. Nemad peawad joomise wastu wõitlemist üheks kõige suurema tähtsusega küsimuseks, mille otsustamisest iga üksiku isiku, rahwaste, riikide, kogu inimese-soo tulewik — nende hea eht õnnetu käekäik — ära ripub. Niimoodi küsimuse tähtsusest arusaamine kohustab neid siis ka asjahasele tegewusele; nad ei jäe mingisuguste aja- ega jõukulutuse peale kartma ega peatama, kui suured need ka oleksiwad, ükski talistuss ega asja nurjamine ei suuda eesmärki — rahwa peastmist alkoholi kihwti mõjul häwinemise eest — tumeštada. Niisugused karstuse liitumisest osawõtjad, — kuigi sarnaseid, lahjuks, wäga wähe leidub — on alles tõsised karstuse tegelased, nagu seda töö tähtsus ja raskus nõuab. Ainult niisugused tegelased meie tööpõllul wõiwad meie töö kordaminekut kindlustada, ainult niisuguste wõitlejate ridades jõuame — warem wõi hiljem — loid sibile.

Mitte juhtumisi ei toonud ma sarnast waadete lahkuminekut meie karstuse-sõprade hulgas ette.

Alkoholismus on meil — kuni langete jookide müügi keelamiseni sõja algul — juba kohutawate piirideni laiali lagunenud. Suba aastat 15—20 tagasi näidati meil selle peale, et joomatõbi mitte ainult üksikutele isikutele — nendele, kes ise joomad — häwitaw ei ole, waid et ta palju suuremal määral weel seltskondline ja pärandataw halbatus on, mille tõenduseks terwed read näitusi ja teaduse-

meeste poolt kindlaks tehtud tõeasju ette mõiks tuua, nii et selle üle, et joomine rahwa majanduslist kui ka waimlist head täekäitu häwitab, enam mingit kahtlust ei peaks olema.

Ruid kõige selle peale waatamata ei parane nud asi sugugi: joomine ei wähenenud, waid kas was aast'-aastalt ifka kohutawamaks. Ja selle taga järg? Nii linnades kui ka külades alatafa kaswaw ulatus, huliganus, nooresoo kõlbline langemine, mis wiimane muu seas ka selles awaldub, et meie noo resoo seas joomist praegu sugugi häbistawaks ei peeta, waid hoopis ümberpöördukt — sellega uhkus tatakse ja suurstataksegi. See kõik on awaliku joo mise loomulik tagajärg: kui wanemad ja awalikud feltskonna tegelased juua ei häbene, miks peaks feda siis meie sirguw noorsugu tegema?! Ja ühes ulatusega ning nooresoo kõlblise langemisega kaswab ka kuritegude arw ning üleüldine kõbluse-tunde lan gemine. See kõik näitab, et alkoholismus oma häwi tawad juured juba küllalt sedawõrd sügawale on ajanud, et neid nii ütelda „möödaminnes“ ehk „muu seas“, s. o. pealiskaudse tööga enam wäljakiskuda ei suuda. Meie ei suuda mõttest lahutada, et siin emba-kumba tegema peab: kas peame mõitlust joo mise wastu esimese järgu tähtsusega küsimusets tun nistama ja teda kõige laialisemal alusel edasi ajama hakkama, wõi peame otsustama, et alkoholismus, kõigi elunähtuste ja teadusemeeste tõenduste peale waatamata, mitte sedawõrd hädaohtlik ei ole, et nii väga hädaldada maksaks? . . . Midagi ei ole kar detawam, kui poolik töö, poolikud abinõud. Pealis kaudselt ja poolikute abinõudega joomise wastu

woideldes ei ole meie sugugi paremad, kui soolapuhujad ja nurgatagused „tohtrid,” kes oma „kuns-tiga” meie kodumaa pimedamates nurkades nii mõnegi võitsewa elu hauda on saatnud. Zoomatõbe peab, nagu iga teistki haigust, nii moodi arstima, nagu kord ja kohus, eht jälle — mitte sugugi arstida; igasugune poolit ja hooletu arstimine saadab ainult kahju ning raskendab tõsist arstimist, isegi selle järele nõudmist.

Nii siis — esimene küsimine, mille peale kindlaste vastust peame andma on järgmine: kas on meil joomine niisugune pahе, mille vastu võitlemine esimese järgu tähtsusega peaks olema? Ma usun, et minu aust. kuulajad alkoholismuse küsimusega küllalt nii sõrd tuttawad on, et selle küsimuse peale, ilma uute tõenduste ja seletuste ettetoomiseta, ja atawalt wastata võitfiwad. Meie teame ja tunnistame, et joomine seltskondline halbtus on, mille vastu meie kõige ägedamalt igasuguste võimalikkude abinõudega võitlema oleme kohustatud.

Kuid kuidas ja mis suguste abinõudega peame meie võitlema?

Meil on selleks kahesuguseid abinõusi olemas, on olemas ka teed, kuidas joomise vastu wõidelda. Esimene seisab selles, et kui inimesel meele tuleb alkoholilisi jookisid tarwitada, meie teda mitte ei lubaks seda teha, s. o. meie peatsume temale jookide kättesaamist wõimataks, wähemalt raskets tegema. See abinõu põhjeneb arwamise peal, et inimeses tung alkoholi järele mitte nii ära wõitmata suur ei

ole ja ta sellepärast, kui talistusi ees leidub, selle tihti täitmata jätab. Seda abinõu tarvitas ka meie riigivalitsus, kuna ta sõja algusel igasuguste alkoholiliste jookide müüki kitsendas ning paiguti täieste ära keelas. Sarnane abinõu näib õige tuge ja lihtne olema, kuid kahjuks, pole ta mitte küllalt põhjalik, küllalt mõjuv . . .

Teine abinõu, teine tee joomise vastu võitlemiseks on hoopis keerulisem ja raskem, kuid seda põhjalikum ja mõjuvam. See oleks järgmine olema: kasvatuse ja eneseharimise teel tuleb rahvas nii kaugele viia, et ta ise oma jõuga kiusatusest eemale hoida jaksaks, tuleb tema ainelist ja vaimlist jõudu nii kõrgele tõsta, et ta iseseisvalt nende mõjude alt, mis aastasadade pikkune joomine järele on jätnud, vabaneda suudaks.

Kuid pöörame esimese liigi abinõu — keelu teel joomise vastu võitlemise juure tagasi. Selle vastu on paljude — ma ei ütle mitte, et just joomise vastu võitlejate vastaste — poolt väga mitmesuguseid arvamisi avaldatud; niisama ei ole selle abinõu heaks-kiitjad ja soovitajad mitte kõik itka karstuse liitumise tõsised poolehoidjad. Mis-sugust seisukohta meie selles asjas võtma peakime? Kui palju keeluseadused, niisugustena, nagu neid endile ettekujutada võime, tagajärgi annavad ja kas nende kaudu alkoholi uputusele täielikku talistust teha suudame? — Täielikku mõju avaldaks keeluseadus ainult siis, kui ta ise ka täieline oleks. Mis mõistame meie aga täielise keeluseaduse

all? Mitte ainult alkoholi müügi kitsendust ega
keeldu, vaid ülepea tema valmistamise
keeldu: ühesõnaga — kõik piirituse-tööstus kaut-
tagu ära. Iseenesestki mõista, et see võimalik ei
ole ning ainult õige kitsa mõistusega inimesed saak-
sivad sarnase nõudmisega toime. Sellega häwi-
taksite meie tähtsa osa meie praegusest tehnikast
ja teadusest, mis ilma piirituseta mitte võimalikud
ei oleks. Sellest järgneb, et täielikust keeluseadusest
selle sõna kõigelaieimas mõttes, mitte juttugi ei
maksja teha. Aga osaline keeluseadus? Alinult
tehnikaliseks ja teaduslikeks otstarbeks piirituse
valmistamist lubada? Kuid kudas saaksime seda
nõudmist täita? kes vastutab selle eest, et teadus-
likeks ja tehnikaliseks otstarbeks valmistatud ja
müügile saadetud piiritus mitte ära joodud ei saa?!
Denatureerimine? kuid juuakse ju küllalt denatu-
reeritud piiritust, isegi palju kahjulikumat puupiiri-
tustki ning lakkisi ... Mõtka, kui inimesel alko-
holi järele himu on ja alkohol ilmast mitte täitsa
kadunud ei ole, leiab ta ikkagi võimalusi ja abi-
nõusi, kudas seda — olgu misjugusel kujul tahes
— saada. Või ehk wiiks meid niisugune keelusea-
dus sihile, mis ainult alkoholiliste jookide müüki
kitsendab ehk ka täitsa ära keelab? Sarnane sea-
dus oleks küll hea ja kasulik olema, kuid joomist
täitsa ära kautada ei suudaks ta ometi mitte;
ainult joomist vähendada — seda ta võib ja
selles ta kasu seisabki. Kuid miks ei suuda sar-
nane seadus joomist ära kautada? Lihtsalt selle-
pärast, et teda ei täideta: sarnane seadus keelaks
ainult avalikku alkoholi müüki, mitte aga salajast.

Alvalikkude joogikohdade kinnipanemisega hakkavad salajased seda juuremal mēedul töötama, nagu seda küllalt näinud oleme. Meie teame, et kui praeguse sõja puhul joogikohad küll kinni on, joomine sellegipärast weel mitte täitsa kadunud ei ole, ainult vähenenud on ta. Ka koduse õlle walmistamist, mis mõnikord päris eht „põrgujoos“ on, wõiks siin kohal meele tuletada . . . Ja mis sugune keeluseadus suudaks seda küll täitsa kaotada?!

Need kōit on põhjused, mis selle wastu räägiwad, et meil kunagi korda lähets sunduslikel teel joomist ära kautada. Ja sarnaseid põhjuseid tõendawaid faktisi wõiks ka paljugi ette tuua. Ja hiljaks oleme ka sarnasel teel joomise wastu wõitlemisega jäänud. Alastat paar kümme tagasi oleks seda ehk kergemine teha wõidud, kuid siis oliwad meil jälle „olud“ teistsugused, nii et siis sarnastest joomise wastu wõitluse abinõudest jutugi ei wõinud olla. Kui, näit., Riischinewi piiskop 1899. a. selleaegsele rahaministrile (oma kirjas 31. detf. № 6811 all) näitas, kui kahjulik monopoli poodide awamine rahwarikkamates uulitites on, siis wastas minister sõnasõnalt järgmiselt: „Ei ole mingit põhjust kroonu wiinapoodisi nurgatagustesse uulitatesse ära peita. Monopoli pood peab, nagu iga teinegi kauplus, wabalt seal asuma, kus tema järele tarwidust tuntakse.“ — Need sõnad seletawad meile kōit. Nende järele on ka tänini käidud: 15 aasta jooksul on wiina, nagu iga teistki tarbe ainet, awalikult ja wabalt igal pool müüdud, ja meie näeme, et lapsed, kes selle sistemi maksmapanemise algusel sündisiwad, on tema maksuise

ajal ülesse kaswades... joodikuteks, ulakuteks saanud. Ja neid ei saa meie enam sell teel karšketeks ega kasulikluteks inimesteks teha, kui meie ainult awalitud joogikohad kinni paneme: seda oleksime pidanud juba waremalt tegema, enne, kui nad jooma harjusiwad.

Ja edasi. Keeluseadustega joomise wastu wõitlemine on wäga tõikual alusel. Kui riigil teatam sissetuleku hallikas olemas on, siis ei wõi keegi selle peale kindel olla, et seda warem wõi hiljem jälle tarwitama ei hakata. Rahaminister wõib palju kergemine kiusatusesse sattuda, kui mõni teine liht surelik. Sellepärast wõime julgesti oletada, et kuigi walitsus, seltskonna soowidele wastutulles ja taewani kiskendawaid faktisi tähelepannes alkoholiliste jookide müüki kitsendab ning sellega oma sissetulekuid (otseloheseid, muidugi) wähendab, ta seda hallikat ometi mitte nii kergesti ära ei unusta, waid igatord, kui tarwidus nõuab, selle juure jälle tagasi wõib pöörata. Ja raske on uskuda, et ka niisugune filmapilt üleüldse wõimata oleks, millal seltskond ise, mingisuguse wägewa idee mõju all, mitte nõus ei oleks sarnasel teel riigi sissetulekuid tõstma, iseäranis siis, kui selleks ajaks suuremad alkoholi haamad juba paranema hakkasiwad!.. Sarnast ühest riistast teise kallamist oleme juba näinud (wanaaegsed kõrtsid (откуп), attsis, monopol). Suurt lootust selles asjas ei usalda meie isegi riigiwolikogu peale panna. Kuigi praegune wolikogu keeluseaduse wastu wõtaks, see ei kindlustaks weel mitte selle eest, et mõni järgmine seda jälle ära ei kauta, et sel teel riigi sissetulekuid mõne tarwilise ettemõtte jäuiks tõsta.

Kuid lõpetame sellega teeluteel joomise vastu võitlemise ülevaate. Kõikumõetult ütleksin selle kohta järgmiselt: Faktid tõendavad, et meie teelu teel joomist ära kautada ega rahvast täitsa karsteks teha ei suuda. Kuid sellegipärast ei tule seda võitluse abinõu mitte põlata, vaid just ümberpöördukt — meie peaktime seda nii laialiselt tarvitama, kui vähegi võimalik. Selles mõttes oleme kõrgele riigivalitsusele praeguse sõjaaegse teelu-seaduse eest südamest tänulikud ja soovime, et see ka edespäi ikka nii jäeks!

Pöörame nüüd teise ja mõjuvama alkoholi uputuse vastu võitlemise abinõu juure. Meie juba kuultime, et see selles seisab, et peame rahvast kasvatuse teel niikaugale viia karsuma, et ta iseseisvalt, vabalt joomise vastu võidelda mõistaks, peame rahva vaimlist ja ainelist jõudu niikaugale edendama, et ta joomise läbi lõõnud haavu parandada jaksaks.

Sgafuguse halbtuse vastu võitlemine peab niiviisi korraldatud olema, nagu selle halbtuse iseloom seda nõuab. Mis aga praegu kõne all oleva halbtuse iseloomusse puutub, siis mõiks seda elunähtuste ja teadusemeeste otsuste peale toetates järgmiselt karakteriseerida:

Sfääraldus, mis alkoholi teistest lihtvõidest eraldab, on peaaesjalikult tema kahjulik mõju järeltulevate põlvõede peale. Alkoholiõmus on tingimata parandataw ja — paratamata päritaw. . . On selgeks tehtud, et just need meie organismuse protsessid ja need funktsionid, mis põlv-põlvõelt täienemise seaduse alla on heidetud, alkoholi mõju-

vastu kõige tundlikumad on: lord alkoholi kahjuliku mõju alla sattudes edenewad nad juba selles sibiis, niisama, nagu purjus oletus sugutatud loode kogu oma edenemise ajal emaihus ega ka pärastises elus enam alkoholi kahjuliku mõju alt wabaks ei saa.

Niimoodi tõendawad meile teaduse mehed. Nende otsuste peale toetates wõime kinnitada, et ükski klaas wiina, lonks weini ehk jänu õlut ei jooja enese ega tema järeltulewa soo peale ilma mõjuta ei jae. Wiimase peale tuleb see mõju veel niisuguste nähtuste kujul ilmsiks, millel pealistaudselt waadates joomise mõjuga mingit ühist ei näi ole-magi. Sellepärast on tarwilik, et meie omale kül, tõtt ütelda, wäga raskesti kätte saadawa, kuid ka ainutse ülesande, millel mõtet on, ette seame: Täielise joomise ära kautamise. Kas see üleüldse wõimalik on? Faktid tõendawad, et see wõimalik on ja et on niisuguseid jõudusi olemas, mis seda „imet“ korda saata suudawad. Aljaloo teated ja nende oma rahwaluule jutustawad meile, et arablased enne Muhamedi aega wäga suured alkoholi armastajad on olnud, kuid ometi läks suu-rel prohwetil korda seda kurjust kõigi juurtega wälja kiskuda ning kõiki oma õpetuse poolehoidjaid karsketeks teha. Ta sai seda sel teel kätte, et ta oma usuõpetusesse niisuguse punkti sisse wõttis, mis joomist keelab. Juutide ust joomist küll ei keela, waid ükskord aastas saab seda peaaegu veel kástudki; kuid selle eest on nende hulgas seltskonnas walitsew arwamine joomise wastu waenulik ning selle tagajärg on — juutide hulgas on joomine wõrdlemisi

weikene. Selle juures on aga uurimised näidanud, et niisugustes juudi perekondades, mis ükssikult teiste rahwuste hulgas asuwad, seega omasuguste hulgas walitsewa waate mõju alt wabad on, joomine — ehk wähemalt alkoholiste jookide sagedane tarwimine — palju sagedam nähtus on. See tähendab — seal, kus oma suguwendade seas walitsew awalik arwamine ühelt poolt hirmutamast ei ole ja teiselt poolt — muulaste waade mittejoojate peale teatawal mõedul taga kihutab, hakkab teistsugustel tingimistel päris karske juutki jooma. Sedasama mõime ka wene wana-usuliste ja stundistide ning meie kodumaa mitmesuguste lahkusuliste — baptistid, adventistid, wennaste-usulised j. n. e. — hulgas tähele panna, kellede usk, kuigi mitte alkoholiste jookide „mekkimist“, siis ometi nende joomist keelab. Inimene, endine joodik, sagedaste õige suurgi joodik weel, läheb niisuguste lahkusuliste seltsi, s. o. inimeste hulka, kes joomist kõlwatuseks ja patuks peawad ning juba üksi sellepärast jätab ta joomise maha. Need näitused tõendawad, et niisugune jõud olemas on, mille läbi üksikud isikud ja terwed rahwad karsketeks mõiwad tehtud saada. See jõud on kahesugune: ühel kujul nimetame teda awalikuks või seltskonna arwamiseks, kuna ta teiselt poolt ennast isiku enesewääratuse tundmises awaldab. Need jõud ning nende läbi awaldatud mõjud on üksteisega õige ligidases suguluses, nii et waewalt korda läheb neid üksteisest ära lahutada: awalik arwamine ei suuda selle juures mõju awaldada, kes enese peale käega lööb, ning farnased „endised inimesed“ meile kõige suurema prot-

fendi joodituid annawadki, ja ümberpöördukt: kui inimene juba ise oma inimlikku wäärtust tundma hakkab, siis ei ole seltskonna arwamine tema kohta temale ka mitte enam „ükssta-kõik“.

Runi lähema minevikuni on meil aga isiku enesewäärtuse tunne ja awalikust arwamisest hoolimine olude sunnil wäga madalal järjel seisnud. Kuid seda ei ole sugugi imeks panna — ei suuda ju aastakümned seda kautada, mis rahwale aastasadade jooksul luusse ja lihasse on kaswanud, mida üks põlw teiselt pärinud. Meie oleme ju alles teistkolmat põlwe ihunuhtluse alt wabad ning kudas ihunuhtlus enesewäärtuse tundmist surmab, see peaks igalühel küllalt selge olema. On näitusi olemas, mis tõendawad, et mittejoojad talupojad tihti jooma hakkasiwad, kui nad kas wõi üheski korra is ihunuhtluse alla langesiwad.

Nagu näeme, wõtab meie ülesanne kordkorralt itka enam ja enam kindlama kuju; meie wõime juba kinnitada: et alkoholismusest wõitu saada, peame rahwa enesewäärtuse tundmise ja awaliku arwamise peale toetama. Kudas seda teha? Elunähtuste tähelepanemise juurde tagasi pöörates näeme, et rahwa laiemate ringkondade peale, nii hästi maal kui ka linnades, harilikult ainult need isikud tuntuwalt mõjuda wõiwad, suudawad, kes rahwa seas heas kuulsuses seisawad, kellede käsi — ühe sõnaga ütelda — hästi käib. Teiselt poolt waadates näeme ka, et niisugused isikud ka enese wäärtuse eest hoolt kannawad ning hoolega sarnaste tegude eest hoiawad, mis neid nende eneste meelest ehk jälle nende ümbruskonna filmis alandada wõiks. Ümberpöördukt

wõime jällegi tähele panna, et niisugused inimesed, kellede asjad halwemine minema hakkawad, ka natuke aawal eneste lugupidamist kaotama hakkawad ning ka teiste lugupidamine nende wastu kaob. Selle rahwa hinge-elu iseäraldusega wõime joomise wastu wõitlemises õige palju rehkendada. Meie peatsume, maal näituseks, igas külas, linnades tööliste gruppedes ja ringfondades, wabrikute ja töökodade jaoskondades j. n. e. mitte joojate ringid asutama, peatsume selles mõttes kihutuse tööd tegema, et igal pool rahwa seas niisugused isikud ühendusesse astuksiwad, kes joomise peale eitawa pilguga waataksiwad, kuid kes ka muidu oma waimlise ja ainelise seisukorra poolest oma ümbruskonnas wälja paistaksiwad. Wiimane on iseäranis tähtis, sest et harwasti paneb rahwas paljasjalgseid prohwetisi tähele, kuna ta mõne printsi järele, kes kullas ja hõbedas hiilgab, enamasti wäga hea meelega läheb. Abstraktilistest (mõistelistest) ideedest lugupidamine on meie laiemates ringfondades weel wäga madalal järjel, sellepärast haarab rahwas palju parema meelega selle järele, mis silmanähtawat ja käegakatsuwat kasu tootab anda. Sellest ka siis järgnebki, et rahwa enese hulgaft karske eluviisi tagajärjel kõrgemale ja paremale järjele tõusnud isikud oma vähematele wendadele kõige paremine näitlikult selgeks teha suudawad, et niisugune seisukord ka neilegi kättesaadaw on, kui nad aga sellekohaseid tingimisi täidaksiwad. Näituseid ja tõendusid selleks leiame jälle meid ümbritsewast elust. Wõtame, näit., rahwa laiemates ringides märgatawat lugupidamist mitmesuguste lahkusuliste wastu. Kui selle nähtuse

põhjuste järele päritsite, siis saaksite enamatel tordadel ikka umbes järgmise lihtsa otsetõhese wastuse: „Noh, nad on ikka paremad ja ausamad inimesed, ei nad joo ega suitseta ja elawad muidu ka ikka paremine kui meie j. n. e.“ Ja see parem elu ja mittejoomine ongi paljudel juhtumistel peapõhjuseks, miks meil nii palju lahtustudesse lähewad, ilma et neil uue usu dogmatilise külje wastu midagi oleks olemagi. Sedasama wõiksime ka ja ehk weel suuremgi julgusega — Wene rahwa kohta tõendada: mittejoomine ja selle head järeldused on tähtsamaks põhjuseks, miks wenelasedgi leelatud usulahtudesse tungiwad.

See nähtus lubab meie ülesannet jällegi natuke koondada: kui meil juba korda on läinud rahwa hulka alkoholiliste jookide pruukimise wastaseid ringisi elule kutsuda, siis peaktime selle poole püüdma, et sarnastes ringides oma korda jällegi ringikesed elule kutsutud saakswad, kes suuremas ringis midagi tsentrumi wõi tuuma taolist jünnitakswad ning oma lähema ümbruskonna peale teatavas sibil mõju awaldakswad. Wähe aawal tõstataks sarnane „tuum“ kogu ringi kõrgemale, wiimasele aineliselt ja moraliliselt head eeskujaja andes. Teiste sõnadega wõiks korrata: Meie peaktime igas inimeses joomise wastu wõitlemise tungi elule kutsuda püüdma, peaktime igas inimeses selle kohta arusaamist äratada katsuma, kui tarwiline niisugune tegevus on. Et wiimase mõtte awaldamine mitte asjata ei ole, wõime selle st järeldada, et meil sagedasti weel feltskonna kõrgema tili liikmete hulga sti tarwilik arusaamine alkoholismuse wastu wõitlemise tähtsuse ja tarwilisuse kohta puudub.

Nii oleme siis kordkorralise abstraktiliste harutuste teel päris konkreetilise (asjalise) ülesande juurde jõudnud, mis, nagu näeme, järgmine on: iga selle seltskonna liikidesse tulewad karstlaste grupe d organiseerida. Ühtlasi tutvunefime ka sarnaste grupede ülesannetega. Nüüd lijsame siis juure, et sarnased grupe d karstuse seltsideks ühendada tulewad, mis juba kindlate põhjus- kirjade põhjal oma tegewust algawad. . .

Kuna nüüd oma seletustega kuni karstuse seltsideni oleme jõudnud, siis on loomulik, et nende juure pikemalt peatama jääme ja ligemalt tähele paneme, kuidas nad meile juba tuttawaid abinõusi alkoholi wastu mõitlemises tarwitama peaksiwad.

Nagu ülemal ettetoodud harutustest selgunud, peaksiwad karstuse seltsid oma kokkuseade poolest täiesti laitmatad olema; karstuse seltside liikmed ei pea mitte üksi selles mõttes karstked olema, et nad awalikult joowastawaid jooki ei pruugi, waid nad peawad olema karstked selle sõna tõige puhtamas mõttes. Kuid weel enam: Karstuse seltside liikmed peaksiwad kui tõsised kultura inimesed oma ümbruskonnale ainult head eeskuju andma. Kui palju meie „karstlased“ sellele nõudele wastawad, seda ma siin ligemalt harutada ei tih- ta. . . Sellest wast ehk mõni teinekord. —

Walmikirjutaja mõtteid tarwitates mõiksime ütelda: Selleks, et karstuse seltsid nende peale pandud lootusi ja nõudmisi täita suudaksiwad, ei ole sellest weel mitte küllalt, et nende liikmed ise mitte ei joo, waid selleks on weel seda waja, et nad oma

ülesannetest ka dieti aru saaksiwad. Selleks aga, et inimene oma ülesannetest mitte üksi aru ei saaks, waid neid tegelises elus ka soowitawalt täide saata wõiks, on õige palju eeltingimisi waja. . .

Tegelikult elust teame, et joomise põhjused harilikult järgmised on :

1) Urusaamise puudus joomise kahju üle, joomisele kihutaw ümbrus, harjunud kombed, enesest mitte lugupidada oskamine ning hoolimatus awaliku arwamise wastu ja

2) Wilets majandusline seisukord.

Niijama teame ka ja oleme juba toonitanud, et kui meie mõnda halbtust ära kautada tahame, siis peame kõigepealt need põhjused ära kautama, mis seda halbtust sünnitawad. Et nüüd karstkuse seltside otskohene eesmärk alkoholismuse wastu wõitlemine ja nende lõpusiht täieline karstus on, siis wõiksime nende tegemuse kawa üleüldistes joontes umbes järgmiselt ära tähendada:

1) Karstkuse seltsid peaksiwad kõigepealt rahwale joomise kahju selgeks tegema.

2) Nad peawad püüdma selle eest hoolt kanda, et joodikud oma ülespidamisega seltskonna, iseäranis nooresoo peale halba mõju ega eeskuju awaldada ei saaks.

3) Nad peaksiwad isiku enesetunnet ja tähelepanemist awaliku arwamise wastu kaswatama

4) Karstkuse seltsid peaksiwad, keeluseadusi ja funduslikka määrusi joowastawate jookidega kaup-

lemise kohta filmas pidades, joogikohtade arvu võimalikult vähendada püüdma.

5) Et joomise otsekohesteks ehk laudseteks põhjusteks sagedasti just raskest majanduslised tingimised on, siis peaksivad karstuse seltsid oma eesmärgi kättesaamiseks ka nende tingimiste parandust püüdma kätte saada.

Need oleks viis tähtsamat punkti olema, mille järele karstuse seltsid oma eesmärgi poole püüdma peaksivad. Üigemal järele vaatamisel näeme, et need kahte peaosasse langewad, mida järgmiselt ära tähendada võime:

1) Üleüldise hariduse edendamine, kulturalise tasapinna tõstmine.

2) Majandusliste olude parandamine.

Nagu juba toonitanud oleme, on joomise põhjusteks kõigepealt laiemate ringkondade madal haridusline järg. Ma ütlen meelega: madal haridusline järg, sest sellest ripuwad kõik need ülemal ettetoodud joomise põhjused ära, nagu: mitte arusaamine joomise kahjust, tahtejõu nõrkus, enese väärtusest ja awalikust arwamisest mitte lugupidada ostamine j. n. e. Et seda puudust kõrvaldada, s. o. rahwa üleüldist haridust tõsta, seda peaksivad meie karstuse seltsid omale just kõige tähtsamaks ja esimeseks ülesandeks tegema. Kuid meie karstuse seltside senist tegewust tähelepannes ei või meie mitte ütelda, et asi nii oleks olema. Ilma, et meie oma seltsi sündistada ehk neile etteheiteid teha tahaksime, peame tunnistama, et nad sellel alal küll tõesti palju vähem ära

teinud on, kui nad teha oleks võinud, kui nad tegema oleks pidanud. Wahete-wahel toimepandud kõne õhtud — need on ka peaaegu kõik, mis nad üleüldise hariduse edendamise sihis teinud on. Aga piduõhtud? Kuid nende kasu üleüldise hariduse edendamise mõttes on sedawõrd kahtlane, et ma mitte ütelda ei usalda, kas nad rohkem kasu wõi kahju on toonud...

Siia peaksiwad meie karstuse seltsid küll rohkem tähelepanemist pöörama hakkama ja oma wõitlust peaaesjalikult just rahwa hariduse puuduse — selle joomise kõigeparema sõbra ja edendaja — vastu juhtima. Kuid misuguste abinõudega? Muidugi igasuguste wõimalikkude ja käepärast olewate abinõudega. Rõigepealt muidugi kõnedega. Kõneõhtud — need ei pruugi ega tohigi mitte üksi karstuse siisulised olla — tuleksiwad nii korraldada, et nad wõimalikult laiemaid ringkondasi ligi tõmbaksiwad, nimelt niisuguseid ringkondasi, kelledele neid just kõige rohkem tarwis on. Praegu aga näeme meie endi kõneõhtutel ainult harilikku, enam vähem tuttavat ringkonda, kuna nii ütelda „madalam liht“ peaaegu alati puudub: meie tuhandetest töolistest käiwad ainult kümned kõneõhtutel, aga kus on teised, miks nemad ei tule?! . . . Ja miks näeme meie kõneõhtutel alati nii vähe naisterahwaid üleüldse?! — Kõik sellepärast, et nad nende järele weel mitte tarwidust ei tunne; paljud ei teagi, mis need „kõneõhtud“ üleüldse on ehk mis seal õige tehakse.

Et toimepandawaid kõneõhtuid rahwale tutvustada, nende tähtsust seletada, nende vastu huvi-

tust äratada, selleks läheb õige laialist kihutust vaja — ajalehtedes kuulutamisest üksi veel ei aita — propagandat lendlehtede ja broschüride kujul ning ka suusõnalist, mida igaüks karstuse seltsi liige (ja iga karstuse sõber peaks nimelt just seltsi liige olema) oma lähemas ümbruses tegema peaks. Ja kõned sarnastel kõneõhtutel peaksiwad nimelt kuulajate enamusele vähemalt arusaadawad olema, muidu nad poolehoidmist ei leia. Ülsjata on mada- lamal edenemise astmel olevaid isikuid sarnasele kõneõhtule kutsuda, kus, näit., mõnda teaduslist küsimust arutatakse: kuulaja ei saaks sellest ometi midagi aru ning lööks igasuguste kõneõhtute peale lihtsalt käega. Selle üle mõttsime isiklikult õige palju näitust ette tuua.

Et kõned igale kuulajale kohased oleksiwad, peaksiwad nad vähemalt kahe ehk kolme astmelised olema nende populärsuse (arusaadawuse) järele. . .

See oleks üks tee olema. Teine abinõu üleüldise hariduse edendamiseks on kirjandus, mille wastu karstuse seltsid rahwa huwitust äratama peaksiwad — koosolekutel, kõneõhtutel, lendlehtede kaudu j. n. e. Et selles sühis karstuse seltside tegewus teiste, näit., hariduse seltside omaga täitsa ühine on, siis on wäga soowitaw, et nad tähtsamate ja rasemate ülesannete täitmiseks oma jõudusi ühendaksiwad — sellega mõidaksiwad mõlemad pooled õige palju. Ei pruugi karta, et tööpõld sedawiisi töötades kitsaks jääb — see on laiem kui meie seltside juhid seda wähest aimawadki. . .

Ühest küsimusest ei mõi meie siin paigas mitte waitides mööda minna, küsimusest, mis isegi terwet

kõnet oma harutamiseks tarvitaks. See on nimelt karstuse seltside tegewus kaswatuse- ja koolipõllul: karstuse mõtte laiali laotamine nooresoo seas. Elunähtused kinnitawad, et selles asjas kooliõpetajate peale mitte palju loota ei wõi, sest et wiimased isegi, nagu tuttam, õige sagedaste alkoholi wõrgus siplewad; sellepärast peaksiwad karstuse seltsid alkoholi wastast kihutuse tööd nooresoo hulgas just oma tähtsamate ülesannete hulka arwama ja selle täitmiseks abinõusi otsima. See on tõesti suur ja aus ülesanne, sest kergem ja kasulikum on hoida, et inimene mitte jooma ei hakkaks, kui et pärast teda joomisest ära wõerutama hakata.

Nüüd oleme siis lühidalt näidata püüdnud, mis karstuse seltsid joomise wastu wõitlemiseks üleüldise hariduse laiali laotamise teel peaksiwad tegema. Võõrame siis tähelepanemist ka selle peale, mis nad joomise teise põhjuse — wiletsate majandusliste olude — wastu wõitlemiseks tegema peaksiwad. On ju tuttam, et wilets majandusline seisutord tihti üleüldise ja praktilise ehk kutssehariduse puuduse tagajärg on (muidugi on lugu mõnikord ka ämberpöördult, kuid sellest meie seekord pikemalt ei kõnele), sellepärast on arusaadam, et selle parandamiseks üleüldise ja kutssehariduse edendamine tarwilik on. Karstuse seltsid peaksiwad üleüldisharidusliste kõneõhtute kõrwal ka praktilise tähendusega kõnesi pidama ja mitmesuguseid kursusi korraldama. See on ühelt poolt Teiselt poolt soowitakse aga ka, et karstuse seltsid omale ülesandeks teeksiwad otsekohe- sel teel wiletsate majandusliste olude wastu wõidelda, nimelt sel teel, et nad vähemalt oma liit-

metele ainelist abi — laenu muretsamise teel, näit. — võimalikuks teeksiwad. Selleks peaksiwad karstuse seltsid majandusliste ühisustega ligemasse ühendusesse astuma. Põhjusmõtteliselt on sarnane ettepanek karstuse seltsidele sünnis ning nad peaksiwad seda tähelepanema ja jõu ning olude kohaselt täita katsuma. Tagajärjed saaksiwad igatahes head olema.

Lõpetame sellega meie karstuse seltsidele üleüldistes joontes tehtud ettepanekud, kudas nad oma tegewust oma lõpusihi kättesaamiseks ajama peaksiwad. Et kõnet liig pikale wenimise eest hoida, olin sunnitud oma mõtteid ainult üleüldistes joontes avaldama, kuid loodan, et nendest siiski dieti aru saadakse.

Nagu kuulsime, on karstuse sõpradel väga suur ja raske ülesanne, mille täitmine mitte kerge ei ole. Meie eesmärgi kättesaamiseks on tööd waja, tõsist ja rasket tööd. Kes karstuse põllule ainult nagu meelelahutuseks wõi lõbu pärast tööle tuleb, ei see tõsine tööline ole! Iga karstuse sõbra püha kohus oma meie suure eesmärgi kättesaamiseks töötada, mitte aga oma lõbu otsimine; wiimane on kõrwalise tähtsusega ning peaks igatahes wiimasel paigal seisma. Kordan siis weel, nagu eespool juba tähendasin, et karstuse seltsid oma liikmete kokkuseade, kui ka üleüldise tegewuse poolest oma ümbruskonnale eeskuju ja nimelt head eeskuju andma peawad. Kes teisi õpetada tahab, peab ise õppinud olema; kes teisi parandada püüab, olgu ise juba parandatud! —

Karstuse seltsid peaksiwad igatahes niikaugel olema, et meil, nagu see praegu alatafsa kordub,

enam ei pruugiks neid õiglasi etteheiteid kuulda, mis tõsise karstuse tegelase südame walutama panewad! . .

Karstuse töö — inimesesoo hirmsama waendlase alkoholi wastu wõitlemine — on püha töö, sellepärast püüdku igaüks, kes sellele tööle asub, selle eest hoolt kanda, et ta sellele tööle ka tõsifelt ettevalmistatud ja kõlbuline oleks. Meil on palju wõitluse abinõusi, kuid nende tarvitamine nõuab — oskamist, julgust ja jõudu, mida igale kaaswõitlejale südamest soowin!

Tallinnas, 18. aprillil, 1915 a.

Ilmunud ja igast raamatukauplustest saada
(Pealadu Tallinnas, Suure Tartu uul. nr. 22, krt. 2.)

Joh. Lass'i

kirjutatud raamatud:

1. Elu ja olu Narõmi maakonnas	hind 15 kop.
2. Ilmasüüta kannatajad. Jutustus	" 10 "
3. Kullerkupud. Luuletused	" 20 "
4. Karikakrad. Luuletused	" 10 "
5. Kaks kõnet	" 10 "
6. Naisterahwa tähtsus karskuse töös	" 15 "
7. Kudas ja missuguste abinõudega joo-
mise wastu wõidelda	" 15 "

Sissetulek nende raamatute müügist läheb

autori edasiõppimiseks.

Hind 15 kop.